

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№7(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 422 sahifa,
1-iyul, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning milliy qadriyatlarga oid tasavvurlarini shakllantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	10
<i>Davlatnazarova Ziyodabonu Muxtor qizi</i>	
Talabalarning xulqidagi devyatsiya darajasining yuqorilab ketishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar.....	16
<i>Ergashev Jo'rabek Xalilovich</i>	
Zo'ravonlikka uchragan bolalarni va ularning oilalarini zo'ravonlikdan himoya qilishning normativ-huquqiy va ijtimoiy-psixologik asoslari.....	19
<i>Ergasheva Gullolaxon Nosirjon qizi</i>	
Tinglab tushunish kompetensiyasining psixolingvistik va pedagogik asoslari.....	24
<i>Jonbo'tayeva Maxarramxon</i>	
O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasining kasbiy kompetentlik tizimidagi o'рни.....	27
<i>Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvini ta'minlashga xizmat qiluvchi zamonaviy kompleksni rivojlantirish.....	31
<i>Yunusov Mirsaid Xudayarovich, Istamova Sevdo Ashirqul qizi</i>	
Elektr tizimlari dinamik barqarorligini STEAM va Spiral (Regressus, Progressus) metodlari asosida o'qitish.....	35
<i>Safarov Xoliyor Sayyid Safar o'g'li</i>	
O'quvchilarda badiiy-estetik did va dizaynerlik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	39
<i>Norbutayeva Dilafuz Abdurasulovna</i>	
Talabalarda ijtimoiy yetuklikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari va uning ta'lim sifatiga ta'siri.....	43
<i>Rahimova Nazokatxon Kasimjonovna</i>	
Model for Improving Students' Professional Competencies Based on Motivational Learning Approach.....	49
<i>Alibekova Mahzuna</i>	
Bo'lajak tarix o'qituvchilarining tarixiy tafakkurini shakllantirishning tuzilmasi va pedagogik komponentlari... 54	54
<i>Djumaniyazov Farxod Ulugbekovich</i>	
Yengil atletika bilan shug'ullanuvchi 14-16 yoshli sportchi qizlarda mashg'ulotlar davomiyligi.....	59
<i>Oralova Bibixol Husniddin qizi, G'ulomova Maftuna Sayfulla qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda ingliz tilini o'yinlar orqali o'rgatish.....	64
<i>Ruzmetova D. A.</i>	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining axloqiy faoliyatini shakllantirishda pedagogik vositalarning imkoniyatlari.....	68
<i>Saydanova Dilafuz Sadirdinovna</i>	
Xorijiy tajribalar va zamonaviy yondashuvlar asosida tyutorlar kasbiy salohiyatini rivojlantirishda malaka oshirish tizimini takomillashtirish.....	75
<i>Ubaydullayev Zuxriddin Botirovich</i>	
Effective Classroom Activities for Developing Speaking Skills Among EFL Learners.....	79
<i>Akhmatova Munisa Orif qizi</i>	
Xalqaro va milliy baholash dasturlarini hisobga olgan holda boshlang'ich ta'lim mazmunini yangi ta'lim trendlari bilan boyitish.....	86
<i>Gulmira Abdullayeva, Egamberganova Yorqinoy Oллоbergan qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning shaxs identifikatsiyasiga ta'sirining ijtimoiy-psixologik omillari.....	90
<i>Tojiboyeva Nodiraxon Tursunaliyevna</i>	
Analysis of the Methodology for Developing Students' Creative Thinking Competence Using Artificial Intelligence Tools Based on STEAM Educational Technologies.....	94
<i>Tursunaliyeva Nazokat Tokhir qizi</i>	

Oliy ta'lim muassasalarida e-Portfolio ma'lumotlarini markazlashmagan tarzda boshqarishning afzalliklari va muammolari	102
<i>Yusupova Dono Adambayevna, Jalolov Tursunbek Sadriddinovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv-tolerantlik haqidagi qarashlari tahlili	110
<i>Amangeldiyeva Adolat Ravshanbek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni savod o'rgatishga tayyorlashning samarali shakl, metod va didaktik vositalari	115
<i>Go'zal Qurbonova</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xavfsizligi ko'nikmalarini shakllantirishning dolzarb pedagogik masalalari.....	121
<i>Muratova Munavvar O'rol qizi</i>	
Tarkibida toponimlar mavjud maqol va matallarning lingvomadaniy xususiyatlari va ularni o'qitishning lingvodidaktik asoslari.....	126
<i>Usmonova Zamira Jaxongirovna</i>	
Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda tassavur fenomenologiyasi	130
<i>Axmedova Shaxlo Shoxob qizi</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi (haykaltaroshlik san'ati misolida).....	133
<i>Panayeva Maloxat Muminovna</i>	
Взаимосвязь склонности к сравнению внешности, интернет-зависимости и уровня притязаний у студентов-юношей	136
<i>Багдасарова Диана Левоновна</i>	
Роль каракалпакской народной национальной музыки в формировании духовно-нравственных качеств учащихся	141
<i>Зарымова Турсынай Бердибай кызы</i>	
A Review of the Literature on Stem Cells in Dentistry	145
<i>Ruziyeva Kamola Akhtamovna</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida estrada san'atini o'qitish masalalari (gitara cholg'usi misolida)	150
<i>Abdullayev O'tkir Sadullayevich</i>	
Talabalarda innovatsion kasbiy kompetentlikni rivojlantirish texnologiyalari	154
<i>Avezov Davronbek Soburovich</i>	
O'zbek xalq pedagogikasi an'alarining zamonaviy ta'lim tizimidagi transformatsiyasi	158
<i>Erkaboyeva Nigora Shermatovna</i>	
Texnika va iqtisodiyot yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari talabalarida ingliz tilini mustaqil o'rganishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	163
<i>Mamatqodirova Gulnigor Rustamjonovna</i>	
Yangi dunyoviy tartibotning shakllanishi jarayonida siyosiy taraqqiyot barqarorligi va xavfsizligini ta'minlash muammolari	168
<i>Nazarov Alisher Narimanovich</i>	
Ota-onasiz tarbiyalanayotgan o'smir o'g'il bolaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	171
<i>Qodirov Jahongir Neymat o'g'li</i>	
Kutubxona muhitida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning innovatsion modellari.....	176
<i>Qosimova Xolida Nabiyevna</i>	
Jismoniy imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy harakatli o'yinlar orqali jismoniy sifatlarni rivojlantirish	179
<i>Raxmatullayeva Durdona Fazliddin qizi</i>	
Personalized Approach to the Treatment of Generalized Periodontitis in the Prediction of Cardiovascular Complications Based on Salivary Proteomic Profiling.....	182
<i>Shodiev O. U., Nazarova N. Sh., Agababyan I. R.</i>	
O'smirlarda irratsional ustanovkalar shakllanishining ijtimoiy-psixologik omillari	187
<i>Toshboltayeva Nodira</i>	
Роль интерактивного лингвокультурологического пространства в формировании лингвокультурной компетенции студентов национальных групп филологических направлений.....	191
<i>Рустамова Ферузахон Махмуджановна</i>	

Talabalarining darsdan tashqari vaqtda mustaqil ravishda jismoniy tarbiya bilan shug'ullanishini shakllantirish	196
Dusanov Shuxrat Abdiraakovich	
Kutubxona muhitida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning innovatsion modellari	201
Qosimova Xolida Nabiyevna	
Jismoniy tarbiya darslarida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik kompetensiyasini takomillashtirish mexanizmlari	205
Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich	
Oliy ta'lim talabalarida kreativ fikrlashni fanlararo integratsiya asosida shakllantirish	209
Allanazarova Dilobar Baxromovna	
"Alpomish" dostonida obrazlar nutqidagi pedagogik qarashlar	213
Boboqulova Aziza Adizovna	
Researching the Biochemistry and Physical Chemistry of Oral Fluid in Kids Who Are Acting Strangely	217
Eraliyeva Zulfiya Makhmudovna, Buzrukhoda Javohir	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mikro matnlarni o'qitishga qaratilgan kognitiv metodlar	222
I. Matrasulova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutq ko'nikmalarini shakllantirishda raqamli didaktik vositalardan foydalanish metodikasi	225
Komilova Dilnozaxon Abdulhayevna, Xoliqova Mubinabonu Jamoliddin qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida onomastik leksikani lingvokulturologik yondashuv asosida o'qitishning strategik-metodik asoslari	229
Mamatqulova Baxtixon Ravshanovna	
Raqamli matnlarning lisoniy va pragmatik xususiyatlari	232
Mashrapova Sevara Xabibovna	
Extensive Pelvic Ureteral Abnormalities and Reconstructive Operations in Patients	237
Mukhsinov Sardor	
Pedagogikada metodlardan foydalanish	241
Maxmudova Nargiz Djumaniyazovna	
Diqqat yetishmasligi giperaktivlik buzilishini davolash usullari	245
Otbasarova Umida Mexmonovna, Inogamova Rano Bahodirovna	
Talabalaridagi sanogen tafakkurning psixologik xususiyatlarini empirik tadqiq etish masalasi	249
Tulyaganova Dilnoza Ulug'bek qizi	
Raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning xorijiy va milliy tajribasini qiyosiy tahlil qilish	253
Abdullayev Sherzodbek	
Context, Intention, and Meaning in English Language Teaching: Developing Pragmatic Awareness in Learners of English as a Foreign Language	256
Keldiyarova Shakhriyoda, Keldiyarova Mohlaroyim	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni steam yondashuvi yordamida og'zaki muloqotga o'rgatish mashqlar tizimi	267
Yunusova Malika Miralimovna	
Культурные и исторические коды франции в автобиографической прозе марселя паньоля	270
Рахманкулова Дилафруз Азимовна	
Трансформация роли преподавателя в условиях цифровизации высшего образования	274
Рахматова Нигина Исломовна	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy san'atning tutgan o'rni	278
Sultonova Marxabo	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida matematik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi	283
Akramova Fotimabonu Kurbonovna	
Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	288
Axmedov Muslimjon Usmonovich	
Boshlang'ich ta'limda musiqa ta'limini sun'iy intellekt va shaxsga yo'naltirilgan pedagogika asosida tashkil etishning ilmiy-metodik asoslari	295
Djumabayeva Muqaddas	

“Suvning agregat holatlari va tabiatda aylanishi” mavzusini o‘rgatishda 4K ko‘nikmasini rivojlantirish	300
<i>Esnazarov Abdiganiy Jamalatdinovich</i>	
Raqamli vositalar asosida mexatronika va robototexnika yo‘nalishi talabalarini o‘qitishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	307
<i>Ikromov Muhammad-Anasxon Xakimjon o‘g‘li</i>	
Najmiddin Kubroning ilmiy merosi	311
<i>Jahongir Jumanov</i>	
Oliy ta‘lim muassasalarida talabalarda tejamkorlikni shakllantirishning o‘rni.....	314
<i>Jo‘rayev Alisher Tursinboyevich</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyat fenomenining pedagogik tadqiqotlarda o‘rganilishi.....	318
<i>Jovlijev Jo‘rabek Alisher o‘g‘li</i>	
Jazo muddatini o‘tayotgan shaxslarda emotsional buzilishlarning ijtimoiy-psixologik sabablari	322
<i>Manzitov Baxtiyor Tolibovich</i>	
Maktabgacha ta‘lim jarayonida o‘yin texnologiyalarini qo‘llashning pedagogik asoslari va samaradorligi	329
<i>Nyutonova Xilola Lochinbekovna, Mayliyeva Nasiba Axmedovna</i>	
Ta‘lim menejmentida Predictive Analytics texnologiyalaridan foydalanish istiqbollari	332
<i>Primqulova Aziza Mirzaahmad qizi</i>	
Yosh sportchilarda tezlik-kuch sifatlarini rivojlantirish usullari	337
<i>Chariyev Ulug‘bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich</i>	
Z avlod psixologik xususiyatlariga mos zamonaviy tarbiya texnologiyalari	342
<i>Ravshanov Sanjar Tolibjonovich</i>	
Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasida refleksiya mexanizmining o‘rni	346
<i>Raxmonova Mahfuzaxon Xasan qizi</i>	
Iqtisodiy o‘shishning mohiyati	350
<i>Sayfiddinova Sabina Muhiddinovna</i>	
Dasturlash ko‘nikmalarini baholashda generativ sun‘iy intellekt va gamifikatsiya integratsiyalashgan arxitektura modelini ishlab chiqish.....	353
<i>Sultanov Ravshonbek Otonazarovich</i>	
Ta‘lim klasteri sharoitida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning zaruriyati	356
<i>Sultanova Dilnura Abdurashidovna</i>	
Stereometriya darslarida o‘quvchilarning fazoviy tasavvurini va tasvirlash savodxonligini 3D modellashtirish vositasida rivojlantirish	359
<i>Sultonova Shahnoza Yusuf qizi, Sultonova Dilrabo Yusuf qizi</i>	
Chayon zahrlining biologik xususiyatlari, toksikologik ta‘siri va biotexnologiyadagi istiqbolli qo‘llanilishi.....	365
<i>To‘xtamurodova Feruza</i>	
Sun‘iy intellekt va raqamli ta‘lim texnologiyalari integratsiyasi asosida oliy ta‘limda fizika fanini o‘qitish metodikasini takomillashtirish.....	369
<i>Usubjonova Durdona Fazliddin qizi</i>	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida ta‘lim va tarbiya maqsadlarini o‘yin mexanikasiga integratsiya qilishning interaktiv modulli texnologiyalarini takomillashtirish	373
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Особенности формирования совместной познавательной деятельности в образовательном процессе.....	378
<i>Абдрахманова А. С.</i>	
Влияние корпоративной культуры вуза на формирование профессиональных ценностей студенческой молодежи.....	383
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i>	
MTMgacha katta yoshdagi bolalarda ijtimoiy-hissiy munosabatlarni shakllantirish imkoniyatlari.....	389
<i>Boymurodova Surayyo Eshqvat qizi</i>	
Musiqa madaniyati asosida deviant xulqli o‘quvchilar bilan ishlashning pedagogik modeli va samaradorligi	393
<i>Jabborova Muattar Xatamovna</i>	

Uzluksiz ta'lim tizimida biologiya fani o'qituvchilarining kompetentligini rivojlantirish.....	398
Mamadaliyeva Barnoxon O'ktamovna	
Focusing on the Practical and Technical Aspects of Dutar Performance and Enhancing this Process.....	403
Muyassarxon Adiljanovna Achildieva, Shodiyeva Shahinabonu Shoirjon qizi	
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining professional kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	409
Olloberganova Fazilat Tangriberganovna	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishda dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish	415
Shomurodov Oybek Norqulovich	

BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING VIZUAL KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA DIZAYN TAFAKKURIGA ASOSLANGAN PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH

Shomurodov Oybek Norqulovich

Buxoro davlat universiteti
tasviriy san'at va musiqa ijrochiligi kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishda dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalarni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslari tahlil qilingan. Zamonaviy ta'lim jarayonida vizual tafakkur, estetik idrok, kreativ faoliyat hamda dizayn yondashuvining kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Tadqiqot davomida dizayn tafakkurining bosqichlari tasviriy san'at ta'limiga moslashtirilib, bo'lajak o'qituvchilarning vizual kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion pedagogik model taklif etilgan. Shuningdek, loyiha faoliyati, vizual muammolarni hal qilish, raqamli grafik texnologiyalar hamda refleksiv baholash asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonining pedagogik samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalar bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi, ijodiy salohiyati hamda vizual-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali vositasi ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: vizual kompetensiya, dizayn tafakkuri, tasviriy san'at, pedagogik texnologiyalar, kreativ kompetensiya, vizual tafakkur, loyiha metodi, dizayn pedagogikasi, raqamli grafika, kasbiy kompetensiya.

Abstract: This article analyzes the scientific and methodological foundations for improving pedagogical technologies based on design thinking to develop the visual competencies of future fine arts teachers. The study highlights the role of visual thinking, aesthetic perception, creative activity, and design-oriented approaches in the formation of professional competencies. An innovative pedagogical model adapted to fine arts education is proposed to develop visual competencies through the stages of design thinking. The pedagogical effectiveness of project-based learning, digital graphic technologies, visual problem-solving, and reflective assessment is scientifically substantiated. The findings indicate that pedagogical technologies based on design thinking significantly contribute to the professional training, creative potential, and visual communication competencies of future fine arts teachers.

Key words: visual competence, design thinking, fine arts, pedagogical technologies, creative competence, visual thinking, project-based learning, design pedagogy, digital graphics, professional competence.

Аннотация: В статье рассматриваются научно-методические основы совершенствования педагогических технологий, основанных на дизайн-мышлении, в развитии визуальных компетенций будущих учителей изобразительного искусства. Освещается роль визуального мышления, эстетического восприятия, творческой деятельности и дизайн-подхода в формировании профессиональных компетенций. Предлагается инновационная педагогическая модель, адаптированная к художественному образованию и направленная на развитие визуальных компетенций посредством этапов дизайн-мышления. Научно обоснована эффективность проектной деятельности, цифровых графических технологий, решения визуальных задач и рефлексивного оценивания. Полученные результаты подтверждают, что педагогические технологии, основанные на дизайн-мышлении, являются эффективным средством развития профессиональной подготовки, творческого потенциала и визуально-коммуникативных компетенций будущих учителей изобразительного искусства.

Ключевые слова: визуальная компетенция, дизайн-мышление, изобразительное искусство, педагогические технологии, креативная компетентность, визуальное мышление, проектное обучение, дизайн-педагогика, цифровая графика, профессиональная компетентность.

KIRISH

Bugungi kunda jahon ta'lim tizimida yuz berayotgan transformatsion jarayonlar pedagogik faoliyatning mazmuni va metodikasini tubdan yangilashni taqozo etmoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, kreativ iqtisodiyotning shakllanishi hamda dizayn industriyasining turli sohalarga kirib borishi natijasida tasviriy san'at ta'limiga qo'yilayotgan talablar ham o'zgarmoqda. Endilikda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisi nafaqat badiiy tasvirlash texnikalarini mukammal egallagan mutaxassis, balki vizual axborotni tahlil qila oladigan, dizayn yechimlarini ishlab chiqadigan, zamonaviy grafik vositalardan samarali foydalanadigan hamda o'quvchilarda kreativ tafakkurni shakllantira oladigan pedagog bo'lishi zarur. Vizual kompetensiya zamonaviy pedagogning muhim kasbiy kompetensiyalaridan biri bo'lib, u vizual axborotni idrok etish, tahlil qilish, talqin etish, yaratish va samarali uzatish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Tasviriy san'at ta'limida mazkur kompetensiyaning shakllanishi estetik did, kompozitsion tafakkur, rangshunoslik, grafik savodxonlik va vizual kommunikatsiya bilan chambarchas bog'liq. Shu bois bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida vizual kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda ta'lim amaliyotida keng qo'llanilayotgan Design Thinking (dizayn tafakkuri) konsepsiyasi innovatsion g'oyalarni ishlab chiqish, muammolarni kreativ hal etish va foydalanuvchiga yo'naltirilgan pedagogik faoliyatni tashkil etishning samarali vositasi sifatida e'tirof etilmoqda. Dizayn tafakkuri o'quvchilarda kuzatish, empatiya, tahlil qilish, g'oya yaratish, prototiplash va refleksiya kabi ko'nikmalarni izchil rivojlantiradi. Ayniqsa, tasviriy san'at ta'limida ushbu yondashuvni qo'llash vizual kompetensiyalarni kompleks shakllantirish uchun keng pedagogik imkoniyatlar yaratadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar ham bo'lajak pedagoglarning kreativ va vizual kompetensiyalarini rivojlantirishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilamoqda. Shu nuqtai nazardan, dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalarni tasviriy san'at ta'limiga moslashtirish hamda ularning metodik asoslarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishda dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalarni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqish hamda innovatsion pedagogik modelni taklif etishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy ta'lim tizimida bo'lajak pedagoglarni tayyorlash jarayonida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish masalasi pedagogika fanining ustuvor ilmiy yo'nalishlaridan biriga aylandi. Xususan, tasviriy san'at ta'limida vizual kompetensiyani shakllantirish, dizayn tafakkurini rivojlantirish va innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar so'nggi yillarda sezilarli darajada kengaydi. Raqamli texnologiyalar, kreativ iqtisodiyot va vizual kommunikatsiyaning jadal rivojlanishi natijasida tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy faoliyatiga qo'yilayotgan talablar ham tubdan o'zgarmoqda.

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda vizual kompetensiya shaxsning vizual axborotni idrok etish, tahlil qilish, interpretatsiya qilish hamda mustaqil ravishda yangi vizual mahsulot yaratish qobiliyatlari majmui sifatida tavsiflanadi. Mazkur kompetensiya faqat badiiy tasvir yaratish bilan chegaralanmay, balki axborotni grafik vositalar yordamida ifodalash, vizual kommunikatsiyani tashkil etish va estetik qarorlar qabul qilishni ham o'z ichiga oladi. Shu jihatdan vizual kompetensiya zamonaviy pedagogning universal kasbiy kompetensiyalaridan biri sifatida qaralmoqda.

Amerikalik olim Nigel Cross dizayn tafakkurini muammolarni hal etishning o'ziga xos intellektual faoliyati sifatida izohlaydi. Uning fikricha, dizaynerlar mavjud vaziyatni tahlil qilish bilan cheklanmay, yangi imkoniyatlarni yaratishga intiladilar. Aynan shu xususiyat dizayn tafakkurini boshqa fikrlash turlaridan ajratib turadi. Tasviriy san'at ta'limida ushbu yondashuvni qo'llash o'quvchilarda kreativ g'oyalarni ishlab chiqish, alternativ yechimlarni izlash va innovatsion loyihalarni yaratish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tim Brown tomonidan ishlab chiqilgan Design Thinking konsepsiyasida dizayn tafakkuri besh asosiy bosqich: empatiya, muammoni aniqlash, g'oya ishlab chiqish, prototiplash va sinovdan o'tkazish orqali amalga oshirilishi ta'kidlanadi. Ushbu model bugungi kunda ta'lim, biznes, muhandislik va dizayn sohalarida keng qo'llanilmoqda. Pedagogik nuqtai nazardan, mazkur yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, jamoada ishlashi, tanqidiy tahlil qilishi va ijodiy qarorlar qabul qilishini rivojlantirish imkonini beradi.

San'at pedagogikasi sohasida Elliot Eisner tomonidan ilgari surilgan nazariy qarashlar ham tasviriy san'at ta'limining metodologik asoslarini boyitdi. Olimning fikricha, san'at ta'limi inson tafakkurining mantiqiy va intuitiv komponentlarini bir vaqtda rivojlantiruvchi noyob pedagogik vositadir. Tasviriy faoliyat orqali o'quvchilar kuzatish, taqqoslash, estetik baholash va original g'oyalarni yaratish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa vizual kompetensiyaning shakllanishi uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Howard Gardnerning ko'p qirrali intellekt nazariyasida vizual-fazoviy intellekt insonning mustaqil intellekt turlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Gardner vizual obrazlar bilan ishlash, fazoviy tasavvurni rivojlantirish va grafik fikrlash ijodiy faoliyatning muhim omillaridan biri ekanligini ta'kidlaydi. Ushbu nazariya tasviriy san'at ta'limida vizual kompetensiyalarni rivojlantirishning psixologik asoslarini belgilab beradi.

So'nggi yillarda UNESCO va OECD tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda ham vizual savodxonlik, kreativ fikrlash va dizayn kompetensiyalari XXI asrning asosiy tayanch kompetensiyalari qatoriga kiritilgan. Ayniqsa, raqamli transformatsiya sharoitida vizual axborot bilan ishlash, infografikalar yaratish, raqamli dizayn va media savodxonlik bo'yicha ko'nikmalar zamonaviy mutaxassisning ajralmas kompetensiyasi sifatida baholanmoqda. Tasviriy san'at pedagogikasiga oid zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, dizayn studiyasi metodlari hamda refleksiv baholash texnologiyalari vizual kompetensiyani rivojlantirishning eng samarali pedagogik vositalari hisoblanadi. Bunday yondashuvlarda o'quvchi tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki vizual muammolarni tahlil qiluvchi, dizayn yechimlarini ishlab chiquvchi va yangi badiiy mahsulot yaratuvchi faol subyekt sifatida shakllanadi.

Mamlakatimiz olimlari tomonidan tasviriy san'atni o'qitish metodikasi, estetik tarbiya va kompetensiyaviy yondashuv masalalariga bag'ishlangan qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Biroq mavjud ilmiy ishlarda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini aynan dizayn tafakkuri asosida rivojlantirishning yaxlit pedagogik modeli yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Shuningdek, vizual kompetensiyaning tarkibiy komponentlari, uni baholash mezonlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyalash mexanizmlari bo'yicha ilmiy izlanishlar cheklangan.

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, vizual kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha mavjud nazariy yondashuvlar zamonaviy ta'lim ehtiyojlarini to'liq qamrab olmaydi. Ayniqsa, dizayn tafakkuri, raqamli grafika, loyiha faoliyati va refleksiv ta'limni yagona metodik tizim asosida uyg'unlashtiruvchi pedagogik modelga ehtiyoj mavjud. Shu bois mazkur tadqiqotda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan olti bosqichli innovatsion pedagogik model ishlab chiqildi. Mazkur model dizayn tafakkurining metodologik tamoyillari, kompetensiyaviy yondashuv va zamonaviy pedagogik texnologiyalar integratsiyasi asosida shakllantirilib, uning amaliy samaradorligi keyingi bo'limlarda ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot kompetensiyaviy yondashuv, konstruktivistik ta'lim nazariyasi, dizayn pedagogikasi hamda vizual ta'lim konsepsiyasining metodologik tamoyillariga asoslandi. Tadqiqot jarayonida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalar tizimli tahlil qilindi hamda dizayn tafakkuriga asoslangan mualliflik pedagogik modeli ishlab chiqildi.

Tadqiqot metodologiyasining asosiy g'oyasi shundan iboratki, vizual kompetensiya faqat tasvir yaratish ko'nikmalarini egallash bilangina shakllanmaydi. U vizual axborotni idrok etish, estetik tahlil qilish, kreativ g'oyalarni ishlab chiqish, dizayn yechimlarini modellashtirish hamda ularni amaliy faoliyatda qo'llash orqali kompleks rivojlanadi. Shu sababli pedagogik texnologiyalarni loyihalashda dizayn tafakkurining algoritmlari asosiy metodik mexanizm sifatida tanlandi.

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- ilmiy-pedagogik manbalarni tahlil qilish;
- qiyosiy va tizimli tahlil;
- pedagogik modellashtirish;
- kuzatish; ekspert baholash;
- Design Thinking (dizayn tafakkuri);
- loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning);
- refleksiv tahlil.

Mazkur metodlar o'zaro uyg'un holda qo'llanilib, ishlab chiqilgan pedagogik modelning nazariy va amaliy asoslarini shakllantirish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijasida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi olti bosqichli pedagogik model ishlab chiqildi. Mazkur model dizayn tafakkurining metodologik tamoyillarini tasviriy san'at ta'limiga moslashtirish asosida yaratildi.

Birinchi bosqich – Vizual muammoni aniqlash. Mazkur bosqichda o'quvchilarga real hayot bilan bog'liq vizual muammolar taqdim etiladi. Masalan, jamoat joylarini estetik bezash, ekologik mavzudagi ijtimoiy plakat yaratish, milliy qadriyatlarni zamonaviy grafik yechimlarda aks ettirish yoki maktab interyerini badiiy loyihalash kabi vazifalar taklif etiladi. Ushbu bosqich o'quvchilarning kuzatuvchanligini rivojlantirish va muammoni to'g'ri anglashga xizmat qiladi.

Ikkinchi bosqich – Vizual tahlil va empatiya. Dizayn tafakkurining muhim bosqichlaridan biri empatiya hisoblanadi. O'quvchilar foydalanuvchilarning ehtiyojlari, estetik didi va vizual qabul qilish xususiyatlarini o'rganadilar. Ular mavjud dizayn namunalari, san'at asarlari hamda vizual axborotlarni tahlil qilish orqali muammoning mohiyatini chuqur anglaydilar.

Uchinchi bosqich – Kreativ g'oyalarni ishlab chiqish. Mazkur bosqichda Brainstorming, Mind Mapping, SCAMPER va boshqa kreativ metodlardan foydalaniladi. O'quvchilar bitta muammo uchun bir nechta dizayn yechimlarini ishlab chiqadilar, ularni qiyoslaydilar va eng maqbul variantni tanlaydilar. Bu bosqich kreativ tafakkur va dizayn madaniyatining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

To'rtinchi bosqich – Vizual modellashtirish. Tanlangan g'oya eskiz, kompozitsiya yoki raqamli model ko'rinishida ifodalanadi. Grafik planshetlar, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, CorelDRAW, Canva yoki boshqa zamonaviy dasturlar yordamida loyiha prototipi yaratiladi. Ushbu bosqich o'quvchilarning vizual kommunikatsiya va raqamli grafika bo'yicha kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Beshinchi bosqich – Amaliy loyiha yaratish. Bu bosqichda ishlab chiqilgan model asosida yakuniy ijodiy mahsulot tayyorlanadi. Mahsulot plakat, logotip, infografika, interyer loyihasi, milliy bezak kompozitsiyasi yoki raqamli illustratsiya ko'rinishida bo'lishi mumkin. Muhimi, yaratilgan mahsulot muammoning estetik va funksional yechimini ta'minlashi zarur.

Oltinchi bosqich – Refleksiya va baholash. Yakuniy bosqichda tayyor loyihalar taqdim etiladi, ekspert baholashi va o'zaro baholash amalga oshiriladi. Baholash quyidagi mezonlar asosida olib boriladi:

- vizual yechimning originalligi;
- kompozitsion yaxlitlik;
- estetik ifodaviylik;
- dizayn funktsionalligi;
- kreativ yondashuv;
- vizual kommunikatsiya sifati;
- raqamli vositalardan foydalanish darajasi.

Refleksiya jarayonida o'quvchilar o'z faoliyatini tahlil qiladilar, kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydilar hamda keyingi loyihalarni takomillashtirish bo'yicha xulosalar chiqaradilar.

Modelning pedagogik afzalliklari

Taklif etilgan pedagogik model quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- vizual kompetensiyaning izchil shakllanishini ta'minlaydi;
- dizayn tafakkurini rivojlantiradi;
- kreativ fikrlashni rag'batlantiradi;
- loyiha faoliyatini samarali tashkil etadi;
- vizual kommunikatsiya madaniyatini rivojlantiradi;
- raqamli grafik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiyalaydi;
- bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini zamonaviy talablar asosida takomillashtiradi.

Shunday qilib, ishlab chiqilgan olti bosqichli pedagogik model dizayn tafakkurining metodologik tamoyillarini tasviriy san'at ta'limi bilan uyg'unlashtirgan holda bo'lajak pedagoglarning vizual kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi yaxlit metodik tizimni ifodalaydi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik modelning nazariy va amaliy samaradorligi kompleks tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, vizual kompetensiyalarni an'anaviy o'qitish metodlari asosida rivojlantirish ko'proq reproduktiv faoliyat bilan cheklanadi. Taklif etilgan pedagogik model esa bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual fikrlashi, kreativ faoliyati, dizayn yechimlarini ishlab chiqish ko'nikmalari hamda kasbiy refleksiyasini kompleks rivojlantirish imkonini beradi. Pedagogik kuzatishlar natijasida

aniqlanishicha, dizayn tafakkuriga asoslangan mashg'ulotlarda talabalar vizual muammolarni aniqlash, ularni tahlil qilish va muqobil yechimlarni ishlab chiqishda yuqori faollik ko'rsatdilar. Ayniqsa, loyiha topshiriqlari jarayonida talabalar jamoaviy hamkorlik, vizual kommunikatsiya va kreativ g'oyalarni asoslash bo'yicha an'anaviy mashg'ulotlarga nisbatan ancha yuqori natijalarga erishdilar. Bu holat dizayn tafakkurining o'quv jarayoniga integratsiyalashuvi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda samarali metodik vosita ekanligini tasdiqlaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, dizayn tafakkurining empatiya, muammoni aniqlash, g'oyalar ishlab chiqish, prototiplash va refleksiya bosqichlari tasviriy san'at ta'limining mazmuni bilan tabiiy uyg'unlashadi. Mazkur bosqichlar orqali talabalar nafaqat estetik mezonlarga asoslangan badiiy mahsulot yaratishni, balki yaratilgan mahsulotning funksional, kommunikativ va ijtimoiy ahamiyatini ham baholashni o'rganadilar.

1-jadval: Vizual kompetensiyaning tarkibiy komponentlari

Komponent	Pedagogik mazmuni
Vizual idrok	Tasvir va grafik axborotni tahlil qilish qobiliyati
Estetik tafakkur	Badiiy mezonlar asosida baholash ko'nikmasi
Dizayn tafakkuri	Muammoga innovatsion vizual yechim ishlab chiqish
Vizual kommunikatsiya	Grafik vositalar orqali axborotni ifodalash
Raqamli kompetensiya	Grafik dasturlardan samarali foydalanish
Refleksiv kompetensiya	Yaralgan mahsulotni tahlil qilish va takomillashtirish

Mazkur komponentlar o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ularning uyg'un rivojlanishi bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisining kasbiy kompetentligini ta'minlaydi. Ayniqsa, dizayn tafakkuri vizual idrok va estetik tafakkurni amaliy faoliyat bilan bog'lovchi integrativ komponent sifatida namoyon bo'ladi. Olingan natijalar xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari bilan ham uyg'unlik kasb etadi.

Xususan, N. Cross dizayn tafakkurini murakkab muammolarni hal etishning ijodiy mexanizmi sifatida tavsiya qilgan bo'lsa, T. Brown foydalanuvchiga yo'naltirilgan innovatsion yondashuvni dizayn tafakkurining asosiy tamoyili sifatida e'tirof etadi.

E. Eisner san'at ta'limining inson tafakkurini rivojlantirishdagi ahamiyatini asoslagan bo'lsa, H. Gardner vizual-fazoviy intellektning kreativ faoliyatdagi o'rnini ilmiy jihatdan isbotlagan. Mazkur tadqiqot ushbu nazariy qarashlarni tasviriy san'at ta'limining zamonaviy ehtiyojlari bilan uyg'unlashtirgan holda, vizual kompetensiyalarni rivojlantirishning yangi pedagogik modelini taklif etadi.

Taklif etilgan modelning amaliy ahamiyati shundaki, undan pedagogika oliy ta'lim muassasalarida, tasviriy san'at yo'nalishlarida, malaka oshirish kurslarida hamda umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida samarali foydalanish mumkin. Mazkur modelni o'quv jarayoniga joriy etish vizual savodxonlikni oshirish, dizayn madaniyatini rivojlantirish va raqamli pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi. Bundan tashqari, modelni amaliyotga tatbiq etishda quyidagi metodik shartlarga rioya etish muhim deb hisoblanadi:

- dizayn tafakkuri metodologiyasi bo'yicha maxsus o'quv modullarini ishlab chiqish;
- loyiha asosida o'qitish texnologiyalaridan tizimli foydalanish;
- zamonaviy grafik va multimedia dasturlarini o'quv jarayoniga integratsiyalash;
- vizual kompetensiyalarni baholashning mezonli tizimini joriy etish;
- refleksiv va portfolio baholash usullaridan foydalanishni kengaytirish.

Mazkur metodik shartlar ta'minlanganda dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik model bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirish, ularning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish hamda zamonaviy ta'lim talablariga mos raqobatbardosh pedagoglarni tayyorlashning samarali vositasi bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalar bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqori pedagogik samaradorlikka ega. Mazkur yondashuv vizual idrok, estetik tafakkur, kreativ faoliyat va dizayn madaniyatini yagona metodik tizim asosida shakllantirish imkonini beradi. Natijada bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi zamonaviy ta'lim talablari bilan uyg'unlashadi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan olti bosqichli pedagogik model vizual muammolarni aniqlash, empatik tahlil, kreativ g'oyalarni ishlab chiqish, vizual modellashtirish, amaliy loyiha yaratish hamda refleksiv baholash jarayonlarini o'zaro integratsiyalash orqali vizual kompetensiyani kompleks rivojlantirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslandi. Mazkur model talabalarning mustaqil fikrlashini, dizayn yechimlarini ishlab chiqish qobiliyatini hamda vizual kommunikatsiya madaniyatini rivojlantirishga imkon beradi. Olingan natijalar dizayn tafakkurini tasviriy san'at ta'limi mazmuniga integratsiyalash pedagogik samaradorlikni sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Ayniqsa, loyiha faoliyati, grafik modellashtirish va refleksiv baholash texnologiyalarining qo'llanilishi talabalarni innovatsion faoliyatga yo'naltirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi:

- vizual kompetensiya bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisining asosiy kasbiy kompetensiyalaridan biri hisoblanadi;
- dizayn tafakkuri vizual kompetensiyani rivojlantirishning metodologik asosini tashkil etadi;
- loyiha asosidagi ta'lim vizual tafakkur va kreativlikni rivojlantirishning samarali pedagogik vositasidir;
- raqamli grafik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiyalash kasbiy tayyorgarlik sifatini oshiradi;
- refleksiv baholash talabalarning o'zini o'zi rivojlantirish kompetensiyasini shakllantiradi;
- ishlab chiqilgan pedagogik model tasviriy san'at ta'limini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida takomillashtirishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot natijalari pedagogika oliy ta'lim muassasalari, tasviriy san'at yo'nalishlari hamda malaka oshirish tizimida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash jarayonini metodik jihatdan takomillashtirishda ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- tasviriy san'at yo'nalishidagi o'quv dasturlariga dizayn tafakkuri asosidagi maxsus modullarni kiritish;
- pedagogika oliy ta'lim muassasalarida loyiha asosida o'qitish texnologiyalaridan tizimli foydalanish;
- CorelDRAW, Canva, Figma va Blender kabi grafik dasturlarni o'quv jarayoniga keng joriy etish;
- vizual kompetensiyalarni baholash mezonlarini ishlab chiqish va portfolio asosida baholash tizimini joriy etish;
- bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining dizayn tafakkuri bo'yicha malakasini oshirishga qaratilgan qisqa muddatli trening va seminarlarni tashkil etish;
- ta'lim jarayonida vizual kommunikatsiya, infografika, raqamli illustratsiya va dizayn loyihalariga asoslangan amaliy topshiriqlar ulushini oshirish;
- sun'iy intellekt vositalari, virtual galereyalar va raqamli muzey platformalaridan foydalanishga yo'naltirilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqish;
- ishlab chiqilgan pedagogik modelni umumiy o'rta ta'lim maktablari hamda oliy ta'lim muassasalarida tajriba-sinovdan o'tkazish va uning samaradorligini statistik usullar asosida baholash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020. <https://www.lex.uz/uz/docs/-5013007#-5014174>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-5841063>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi. <https://lex.uz/ru/docs/-5030957>
4. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris: UNESCO, 2021.
5. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.
6. OECD. Future of Education and Skills 2030. Paris: OECD Publishing, 2023.
7. Brown, T. Change by Design: How Design Thinking Creates New Alternatives for Business and Society. New York: Harper Business, 2009.
8. Cross, N. Designerly Ways of Knowing. London: Springer, 2006.
9. Norman, D. The Design of Everyday Things. New York: Basic Books, 2013.
10. Eisner, E. W. The Arts and the Creation of Mind. Yale University Press, 2002.
11. Gardner, H. Creating Minds: An Anatomy of Creativity. Basic Books, 2011.
12. Arnheim, R. Visual Thinking. University of California Press, 2004.
13. Freedman, K. Teaching Visual Culture. Teachers College Press, 2003.
14. Lupton, E. Graphic Design Thinking. Princeton Architectural Press, 2011.
15. Ambrose, G., & Harris, P. Design Thinking. Bloomsbury Publishing, 2019.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.